

ХРОНІКА

Цього року виповнилося століття від дня народження видатного польського мовознавця-славіста, етимолога й історика польської мови проф. Францішка Славського. З нагоди цієї ювілейної дати у Кракові, де довгі роки жив і працював учений, 25–27 травня відбулася міжнародна конференція «Symposium etymologicum. Шляхами етимологічної думки», що збирає понад сімдесят учасників. Організаторами виступили Інститут слов'янської філології Ягеллонського університету, Інститут славістики Польської академії наук та Славістична фундація. Конференція, яка проходила в історичному будинку Колегіум Маюс Ягеллонського університету, розпочалася з пленарного засідання, де своїми спогадами про професора Славського поділилися В. Борись, Л. Дмитрова-Годорова (Софія), Т. О. Черниш (Київ) і А. Фаловський, а Л. Беднарчук виголосив промову «Дискусійні питання слов'янської етимології». У подальшому робота конференції відбувалася у двох секціях.

Тематика доповідей, представлених на конференції, охоплювала проблеми походження і розвитку лексики слов'янських мов, теорії та методології історико-етимологічних досліджень, а також деякі інші питання. Завданням і перспективам розвитку етимологічних студій було присвячено доповіді польських лінгвістів Я. Ванякової («Завдання і перспективи сучасної етимології») та Б. Вальчака («Як етимологи окреслюють завдання етимології»). Про розвиток методологічного апарату етимології у працях О. С. Мельничука розповіла Т. О. Черниш, когнітивні аспекти діахронічної лінгвістики окреслила О. Руденко (Мінськ), про зв'язки етимології та ареальної лінгвістики йшлося у доповідях А. Шивич-Дулнар (Любляна) («Лінгвістична реконструкція у слов'янських мовних атласах») і С. А. Мизникова (Санкт-Петербург) («Діалектна реалія в контексті етимологічних студій»), про зв'язки між етимологією і словотвором — у виступі М. Фурлан (Любляна). Г. А. Цихун (Мінськ) проаналізував проблему трактування авторських оказіоналізмів у етимологічних словниках, а проблема «літературної» етимології була порушена у виступах Т. Стойкової (Вентспіс) і Т. Джуришич-Бечанович (Нікшич).

Найбільше доповідей було присвячено етимології окремих слов'янських слів, їхньому

праслов'янському та індоєвропейському підґрунтя. Так, К. Т. Вітчак (Лодзь) дав компаративну характеристику псл. **bъrudъ*, Л. В. Куркіна (Москва) розглядала етимологію праслов'янських анатомічних термінів **palъsъ*, *pacъ*, В. С. Кучко (Єкатеринбург) аналізувала походження північноросійських лексем зі значенням обману, а Ї. Рейзек (Прага) запропонував свою версію праслов'янського походження ч. *pošetilý*. Проблематика фразеологічної етимології була представлена у виступі Я. Балуха, у якому автор висунув оригінальну гіпотезу про походження чеських фразем з компонентом *Filip* як синонімом розуму і спритності; функціонування спільнослов'янських слів на позначення одягу і взуття у складі фразеологізмів стало темою спільного виступу Е. Тібенської (Трнава) і Н. Пинтарич (Загреб). Кілька доповідей було присвячено з'ясуванню внутрішньої форми як мотиваційного підґрунтя етимологізованих лексем. Так, П. Вальчакова (Брно) розглянула мотиваційну внутрішню форму назв другого місяця року в індоєвропейських мовах, Н. Івашина (Мінськ) представила роль метонімії в концептуалізації слов'янських уявлень про час, а С. М. Толстая (Москва) — мотиваційні моделі слов'янських слів на позначення помилок. Етимологізування в аспекті «слів та речей» здійснила Я. Вільнов-Комаркова (Прага), яка розглянула традиційний виноробський термін ч. *vich(a)* в контексті його слов'янських корелятів та позаслов'янських ареально суміжних типологічних відповідностей і в цей спосіб вивела дане слово з позначення архаїчного правного символу. Етнолінгвістичне висвітлення п. *kołacz* та його слов'янських відповідників запропонував у своєму виступі Ш. Погвізд, етнолінгвістичний складник був також присутній і в доповіді Г. Гольцера (Відень), який здійснив спробу фонетичної реконструкції праслов'янських речень міфологічного та правничого змісту. Тема праслов'янської топонімії, підпорядкована завданням локалізації місця формування праслов'янської лексики, була представлена в доповіді З. Бабики «У пошуках так званого “центру (ранньо-)слов'янської топонімії (випадок польських територій)»». Балто-слов'янської проблематики торкнувся Н. Островський, розглянувши слов'янський сполучник *a* у світлі відомостей литовської мови. Л. Кралик (Братислава) розпо-

вів про найцікавіші результати своєї роботи з укладання «Короткого етимологічного словника словацької мови». Х. Карликова (Прага) розглянула етимологію чеських слів на позначення великої і незграбної людини на тлі їхніх інослов'янських синонімів, а А. Квасницька-Янович залучила інослов'янський матеріал для аналізу однієї зі старопольських назв данини медом *nastawa*.

Низку доповідей, зокрема М. Носкової (Чеське Будейовіце), М. Антропова та Л. Падаринової (Мінськ), П. Сobotки (Торунь), Т. Лоїкової-Насенко (Прага), Е. Масловської (Варшава) та ін., було присвячено проблемам історичної дериватології і семасіології слов'янських мов.

Чимало доповідачів, серед них І. Савицька (Варшава), І. Міндак-Завадзька (Варшава), Х. Дейкова (Софія), Л. Дмитрова-Тодорова (Софія), К. Лешбер (Берлін), А. Золтан (Будапешт), порушили питання історичних мовних зв'язків та етнокультурних контактів і давніх запозичень. А. Фаловський у своєму виступі дав оцінку розробленню польськими лінгвістами Ст. Урбаньчиком і В. Вітковським, а також Ф. Славським проблематики найдавніших східнослов'янських запозичень у польській мові, М. Кочиш (Сегед) аналізував українсько-угорські мовні зв'язки на матеріалі української лексики XVI–XVII ст. О. Л. Березович (Скатеринбург), здійснюючи реконструкцію великого словотвірного гнізда з твірним словом рос. *кураж* та інтегруючи в його структуру низку контамінованих діалектних лексем, бере до уваги як той факт, що *кураж* було запозичене водночас з кількох європейських мов, так і те, що ці запозичення відбувалися в різних регістрах російської мови, що впливало на особливості подальшого існування та семантичного і дериваційного розвитку даного слова. Особливий інтерес як учасників, так і гостей конференції викликала доповідь краківського орієнталіста-тюрколога М. Стаховського «Польське *karawana, karawan* на тлі інших слов'янських мов і еволюційних зв'язків», у якій автор по-новому підійшов до проблеми походження цих слів. А. Лома (Белград), розглядаючи дискусійне питання щодо мотивації схв. *osveta, osvetitise* «помста, помститися», висунув припущення, що ці континуанти псл. **svęťь* «сакральний, священний» отримали своє

значення шляхом калькування правничого латинського терміна *sanctio*. Г. Мінчев (Лодзь) проаналізував південнослов'янські міфоніми *orisnice, narečenice, suđenice* в контексті балканських та середземноморських міфологічних систем.

Кілька доповідачів, зокрема Т. Лекова (Неаполь), А. Кавецька (Лодзь), К. Волекова (Прага), присвятили свої виступи проблемі старослов'янських запозичень у зв'язку з давніми перекладами Біблії слов'янськими мовами, А. Кожінова (Мінськ) проаналізувала випадки народної етимології в цих перекладах, а К. Грабовська (Білосток) зосередила свою увагу на старослов'янських в окремих білорусько-литовських літописах.

Прикметною рисою конференції було те, що в ній брали участь як досвідчені й відомі фахівці, так і наукова молодь. Так, предметом уваги двох молодих лінгвістів стала особлива парадигма творення прикметників у індоєвропейській прамові (так звана система Каланда): темою доповіді Р. Шептинського було досі ще практично не досліджене питання про рефлексію цієї системи у слов'янській морфології, а М. Майєр (Кембридж, США) висвітлював релікти системи Каланда у праслов'янській мові. Темою виступу П. Шлогар (Гданськ) стали кашубські форманти, властиві експресивно маркованим лексемам на позначення чоловіка чи жінки, що їх доповідачка проаналізувала на тлі діакронічних процесів у цьому ідіомі.

Низка доповідей була присвячена питанням історії окремих слов'янських мов та їх носіїв: М. Папеж розповіла про історичну долю кодифікації словацької мови, започаткованої Л. Штуром, А. Кречмер (Відень) на матеріалі «Слов'яносербських хронік» Дж. Бранковича проаналізувала тогочасні уявлення про походження слов'ян і назв слов'янських етносів, М. Сковронек (Лодзь) зосередила увагу на назвах балканських богомовів у візантійських та слов'янських джерелах, а І. Петров (Лодзь) характеризував початкові етапи формування церковнослов'янської мови Нового часу.

У рамках роботи конференції під головуванням М. Якубович відбулося засідання Комісії з етимології при Міжнародному комітеті славистів, на якому йшлося про підготовку до XVI Міжнародного конгресу славистів у Белграді (2018 р.).

Т. ЧЕРНИШ